

The Ukraine War and the Emerging Energy-Based World Order

Shahab Alddin Shokri*

Assistant Professor, Department of
Agriculture, Roudehen Branch,
Islamic Azad University, Roudehen,
Iran

Abbas Maleki

Professor, Department of Energy,
Sharif University of Technology,
Tehran, Iran

Abstract

Problem and Background

The Russian invasion of Ukraine can be regarded as a critical turning point in the formation of a new global order, particularly through the emergence of novel trends in the energy sector. It remains uncertain how the intersection of energy supply security and demand will shift the center of gravity in the future international order. This balance raises a key question: which axis will be strengthened—

* Corresponding Author: Shahab.shokri@iau.ac.ir

How to Cite: Shokri, S. A. and Malleki, A. (2024). The Ukraine War and the Energy-Oriented World Order. *Research on Global Relations*, 1(4), 161 - 202.

Doi: 10.22054/jrgr.2025.82934.1100

unilateralism, renewed polarization, or the development of a multilateral system?

Within this context, examining the significant correlation between Putinism and energy over the past two decades is essential. The potential breakdown of this correlation should be analyzed as an explanatory factor among the possible consequences of the Ukraine war. The constitutive elements of Putinism include the cult of personality surrounding Vladimir Putin, the sacralization of state security, the primacy of national interests, Orthodox values, conservative and illiberal nationalism, Putin's central role in the implementation of Russian foreign policy, the interpretation of Russia's external relations primarily through its interaction with the West, the enduring significance of Russia's geographical space, imperial legacy, and great-power identity, as well as the dominant role of economic interests in foreign policy decision-making.

The cumulative outcome of these elements has been reflected in a paradigm privileging agency over institutions. In other words, the unifying feature of these themes is the centrality of the political agent. Accordingly, when combined with Putinism, energy can be considered one of the key explanatory variables of the Ukraine war. The underlying assumption is that Russia has consistently emphasized the continuity of energy weaponization and will pursue an energy pivot policy to ensure demand-driven energy security. However, this strategy entails high opportunity costs for Russia, while emerging actors increasingly seek to avoid forms of mutual dependence that favor Moscow. Consequently, the research hypothesis posits a weakening of Russia's political and economic position as an energy-centered power—even amid the strengthening of a multipolar order—and its attempt to compensate for this decline

through institutional mechanisms and, in particular, regional solidarities.

Research Objective

The primary objective of this study is to identify the factors shaping Russia's decision-making system and their manifestation in an energy-driven foreign policy. This approach facilitates a deeper understanding of the defining role of energy in shaping the future global order from Russia's perspective. The research further seeks to assess how the Ukraine war affects the configuration of the international order, with particular attention to its mediating role in the relationship between Putinism and energy as the foundations for maintaining and reviving Russia's great-power status. Accordingly, the study argues for redefining Putinism as a model of energy-based state-building within a transitioning global order.

Research Method

To analyze Putinism within Russia's economic structure and its linkage to energy, neorealist theory is employed due to its strong explanatory capacity and emphasis on power-based nationalism of resources. This framework treats the state as the principal actor in the energy sector and prioritizes national interests in shaping energy policy. Within the neorealist discourse, energy weaponization and the efforts of importing states to secure sufficient fossil fuel supplies constitute key dimensions of the state–energy relationship. From this perspective, Russia is characterized as a practitioner of “resource nationalism.”

In addition to qualitative analysis grounded in this theoretical framework, the study employs quantitative methods to examine the

relationship between GDP growth and the share of military expenditures in GDP, as well as the co-movement between Russia's hydrocarbon revenues and GDP from 2000 to 2023. Pearson correlation tests were conducted using SPSS software, based on the prerequisites of variable quantifiability and normal distribution. Furthermore, in light of the sanctions imposed on Russian oil flows in early March 2022 and the adoption of the sixth sanctions package by the transatlantic community, time-series mean comparison tests were applied to provide a more precise assessment of the reconfiguration of Russia's energy-driven state-building.

Research Findings

The findings indicate that the share of military expenditures in GDP has followed a mild upward trend with limited variance, while the GDP growth rate exhibits significant fluctuations between peaks and troughs. A statistically significant and strong negative correlation exists between these two-time series, indicating that, on average, declines in GDP growth are accompanied by increases in military expenditures. This pattern suggests the persistent allocation of a substantial share of economic resources to military spending, exerting sustained pressure on the Russian economy.

Additionally, analysis of the relationship between Russia's GDP (in rubles) and the federal budget's dependence on crude oil and natural gas revenues from 2012 to 2022 demonstrates a high degree of budgetary stickiness to hydrocarbon income. This dependency persists despite a notable decline in Russia's oil and gas revenues between January and June 2023 compared to the same period in the previous year.

Following the approval of the sixth sanctions package against Russian crude oil in June 2022, dependence on Russian oil among the European Union, the United States, the United Kingdom, Japan, and Canada declined markedly. Conversely, Russian crude oil exports to India, China, Turkey, and other non-EU and non-G7 countries increased. Overall, the eastward reorientation of Russia's energy policy is evident—at least in the short term—as a strategy to counter sanctions. Within the framework of the Ukraine war, the interaction between Putinism and energy gives rise to several potential scenarios:

the emergence of a bipolar order centered on the United States and China;

a transatlantic split;

the formation of a Chinese-centered Eurasian order;

or a Russian victory.

Conclusion

Energy has been a fundamental variable in stabilizing Putin's Russia and, in combination with Putinism, has played a decisive role in shaping the country's foreign policy from 2000 to the present. The post-Ukraine war eastward shift in Russia's energy policy represents a tactical response to sanctions, though its long-term sustainability remains questionable. Such a strategy may result in asymmetric interdependence that ultimately undermines Russia's interests. If Russia fails to achieve energy hegemony and its energy-based cohesion is adjusted not through structural reforms but through external coercive mechanisms, this adjustment will unfold through the Ukrainian crisis. In response to the research question, it can be concluded that the Ukraine war—by intensifying the divergence

between Putinism and energy—has reinforced an unbalanced multipolar order centered on China.

Keywords: Russian economy; Ukraine; Vladimir Putin; Russian foreign policy; World order.

جنگ اوکراین و نظم انرژی محور جهانی

شهاب‌الدین شکری * استادیار کشاورزی و علوم پایه واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران

عباس ملکی استاد انرژی دانشگاه صنعتی شریف، تهران، ایران

چکیده

با عملیات نظامی روسیه در اوکراین در ۲۴ فوریه ۲۰۲۴، بسته فشرده‌ای از تحریم‌ها با هدف شکست هم‌نوع انرژی روسیه از سوی اتحادیه اروپا و با همراهی آمریکا و سایر شرکا با هدف تغییر رفتار این کشور طراحی شدند که به لحاظ ماهیت و هدف با تحریم‌های ۲۰۱۴ یا «کریمه-محور» متفاوت بودند. در بسته هشتم نیز تأکید شد که «ما در مسیر رهایی از وابستگی به انرژی روسیه هستیم». با توجه به اینکه چالش اوکراین محرک راهبرد غرب در کاهش وابستگی به انرژی هیدروکربوری روسیه شده است، هدف این تحقیق، بررسی اشکال نظم‌بندی بر مدار انرژی است و سؤال این است که پوتین‌سیم به عنوان الگویی از دولت‌سازی انرژی محور در نظم در حال گذار جهانی چگونه بازتعریف می‌شود؟ در این تحقیق از تحلیل همبستگی سری‌های زمانی و نیز آزمون‌های مقایسه میانگین سری‌ها در بازه ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۳ در چارچوب ناسیونالیسم منابع استفاده شده است. یافته‌ها نشان می‌دهند که در سه سناریوی اول، اهمیت چین در شکل‌دهی نظم جهانی برجسته شده است و در صورت عدم اهتمام روسیه به توسعه اقتصاد فناور محور، نظم اوراسیایی چینی در بلندمدت، روسیه را در مدار چین قرار خواهد داد. در سناریوی چهارم، شکل‌گیری نظام چندقطبی در صورت پیروزی روسیه قوت یافته است. در نهایت، در پاسخ به سؤال تحقیق می‌توان گفت که جنگ اوکراین با تشدید واگرایی میان پوتین‌سیم و انرژی، نظم چندضلعی نامتوازن به محوریت چین را قوت بخشیده است.

واژگان کلیدی: اقتصاد روسیه، اوکراین، ولادیمیر پوتین، سیاست خارجی روسیه، نظم جهانی.

مقدمه

تهاجم روسیه به اوکراین را می‌توان نقطه عطف شکل‌بندی نظم جهانی جدید به اعتبار مفصل‌بندی جریان‌های نوظهور در حوزه انرژی، اعمال تغییرات کوتاه‌مدت در پاسخ به تغییر در متغیرهای اقتصادی و تغییرات ساختاری بلندمدت در جهت‌گیری سیاست انرژی جهانی دانست. با نگاه به اهم تحولات، می‌توان به چند جریان اشاره داشت. جریان اول که با هدف مقابله با یک‌جانبه‌گرایی روسیه در خارج نزدیک شکل گرفت. آستانه موفقیت این جریان را می‌توان به این نکته تقلیل داد که روسیه با هر دو فرض توفیق و عدم توفیق در جنگ، اوکراین را از دست داده و چالش اوکراین مستقل برای روسیه بسیار جدی‌تر از اوکراین پیوسته به ناتو خواهد بود.

جریان دوم به سمت دهی سیاست خارجی انرژی محور روسیه اشاره دارد. چرخش شرقی روسیه که با تحفظ شدید نسبت به حفاظت از جریان انرژی به سوی غرب، از طریق مفصل‌بندی شبکه جدیدی از انرژی با تمرکز بر منطقه قفقاز و توسعه روابط انرژی مدار با چین، ترکیه، و جنوب شرق اروپا معنا می‌یابد. جریان سوم به برآمدن کنشگران جدیدی اشاره دارد که شکل‌دهنده نظم جهانی بر مدار انرژی پس از فوریه ۲۰۲۲ هستند. باید دید که تقاطع امنیت عرضه و تقاضای انرژی، نقطه ثقل نظم آینده را به کدام سو منتقل خواهد کرد و این تعادل به تقویت کدام محور، یک‌جانبه‌گرایی، قطبی‌شدن مجدد و توسعه نظام چندضلعی خواهد انجامید. اما به نظر می‌رسد که به طور متوسط، همبستگی معناداری میان پوتینیسم و انرژی طی دو دهه گذشته وجود داشته است، و شکست این همبستگی به عنوان یکی از پیامدهای احتمالی جنگ، باید به عنوان عنصر تبیین‌کننده آینده بررسی شود.

شکیبی (۱۳۹۷، ۳۲۹) در تبیین پوتینیسم می‌نویسد: «کیش شخصیت پوتین و سعی او در ایفای نقش یک تزار باتوشکا در اصل قوام‌بخش پوتینیسم به عنوان یک نظام ساختاری و ایدئولوژیک است. در این مفهوم‌سازی، رهبر حامی یک جناح و باند سیاسی و منافع گروهی خاص نیست، او فراتر از آن‌ها محافظ دولت و کل بدنه سیاست است. در نتیجه قانون‌سازوکاری برای رسیدن به حقیقت و عدالت نیست؛ بلکه در باور بخشی از عموم و بزرگان می‌تواند دسترسی به آن را نیز محدود کند». عناصری از این کیش شخصیت را به

عنوان دیگر مشخصه برجسته پوتینیسم می‌توان در مطالعات کوزیو (Koziu, 2016) نیز مشاهده کرد و اساساً در فرهنگ سیاسی روسیه نیز فردگرایی، همواره از نقش غالبی در تصمیم‌گیری سیاسی برخوردار بوده است.

لانگدون (Langdon, 2019) نیز پوتینیسم را یک ایدئولوژی می‌داند که هرگز به تنهایی از سوی پوتین ایجاد نشده؛ بلکه از روندهای تاریخی، فرهنگی و اسطوره‌های ساخته‌شده اجتماعی به وجود آمده است. به علاوه اهمیت امنیت دولت مقدس از محورهای بنیادین ایده پوتینیسم به شمار می‌رود (شکیبی، ۱۳۹۷، ۲۹۹). اهمیت دولت را می‌توان در انگاره پوتین در خصوص «بازگرداندن نقش مسلط دولت در قامت هدایتگر بخش انرژی» تبیین کرد که در رساله دکتری‌اش با موضوع نقش منابع طبیعی در اقتصاد روسیه تبلور یافته بود. این نگاه سبب شد که پوتین از مواد خام و منابع طبیعی به عنوان «ابزار تبدیل روسیه به ابرقدرت اقتصادی» استفاده کند (ملکی و همکاران، ۱۴۰۳، ۳۲۴). در این چارچوب، تقویت اقتدارگرایی روسیه را می‌توان معلولی از ساختار انرژی محور آن دانست.

به اعتقاد مک‌فال (McFaul, 2020) پوتینیسم که مجموعه‌ای از ایده‌ها با محوریت منافع ملی، ارزش‌های ارتودوکس، ملی‌گرایی محافظه‌کارانه و غیر لیبرال و نقش علی پوتین در اجرای سیاست خارجی روسیه است، جهان را بر اساس خطوط ایدئولوژیک تقسیم می‌کند. رابینسون (Robinson, 2020) نیز به درک عمل‌گرایانه از منافع روسیه اشاره داشته، و آن را جایگزین ملاحظات ایدئولوژیک روسیه در صحنه بین‌الملل می‌کند. در مقابل، شرلوک (Sherlock, 2016) معتقد است که کرملین به دنبال نقد و تأیید ابعادی از رژیم‌های تزاری، کمونیستی، و پسا کمونیستی، و نه تمامیت آن است.

در مجموع، پوتینیسم را می‌توان در فهم سیاست خارجی در چارچوب روابط آن با غرب (Tsygankov, 2019)، دشواری تغییر در ویژگی بلندمدت بودن فضای جغرافیایی و امپراتوری (Cheng, 2011)، اندیشه قدرت بزرگ (Trenin, 2019)، تداوم در گفتار و عمل سیاست خارجی روسیه از سال ۲۰۰۴ تاکنون (Valizadeh, 2018) و نقش غالب منافع اقتصادی در سیاست خارجی روسیه (Malcolm, 1996) جستجو کرد. برآیند این

عوامل در پارادایم برآمدگی فرد بر نهاد نمود یافته است. گفتمان دموکراسی حاکمیتی نیز نشانی از این برآمدگی و چالش نهادی در نظام تصمیم‌سازی روسیه است.

با برآمدن پوتین، روسیه شاهد تغییرات ساختاری در اقتصاد، تقویت تفکر دیگری، تضعیف الیگارش‌ها با دولتی کردن صنایع به ویژه در بخش انرژی بود و با افزایش قیمت جهانی نفت، همبستگی میان فرد و انرژی به عنوان یکی از نهادهای اصلی بازیابی جایگاه قدرت بزرگ تقویت شد. البته شدت این همبستگی در دوره‌های مختلف متفاوت بوده است. از آنجا که وجه مشترک مضامین فوق در محوری بودن کارگزار نهفته است، در تحلیل کنش سیاسی روسیه، انرژی به عنوان ابزار قدرت روسیه، در ترکیب با پوتینسم را می‌توان یکی از عوامل اصلی تبیین جنگ اوکراین در نظر گرفت. پیش‌فرض این است که روسیه همواره بر تداوم تسلیح انرژی تأکید دارد و سیاست چرخش انرژی را برای تأمین امنیت تقاضامحور انرژی خود پی خواهد گرفت، اما این راهبرد هزینه فرصت بالایی برای روسیه خواهد داشت و کنشگران جدید نیز با توجه به امنیت انرژی عرضه محور خود، در عمل از ایجاد هرگونه وابستگی متقابل به نفع روسیه اجتناب خواهند کرد. بنابراین فرضیه تحقیق تضعیف موقعیت سیاسی و اقتصادی روسیه به عنوان یک قدرت انرژی محور حتی در صورت تقویت نظم چندقطبی و تلاش آن به حفظ جایگاه خویش از طریق همبستگی‌های نهادی و به ویژه منطقه‌ای خواهد بود.

به طور مشخص، تقویت همبستگی میان روسیه و چین در حوزه اوراسیا با توجه به ضعف هژمونی روسی، یک رابطه متوازن نخواهد بود و به نظر می‌رسد در شرایط فعلی، تحکیم موقعیت ژئوپلیتیک روسیه وابستگی معناداری با پیوند اوراسیایی آن از نوع چینی خواهد داشت، اگرچه این فرصت در آینده با ایجاد رابطه متقابل از نوع نامتقارن، می‌تواند به تهدیدی جدی برای روسیه به ویژه از بعد خارج نزدیک آن بدل شود. البته روی کار آمدن ترامپ، چرخش معنی‌دار راهبرد تاکتیکی ایالات متحده را نسبت به جنگ در اوکراین رقم زده است. سابقه روابط انتخاباتی میان ترامپ و پوتین و ظهور ترامپ به عنوان چهره‌ای به ظاهر منادی صلح جهانی، اوکراین را به صحنه منازعه برای کسب انواع امتیازهای سیاسی و اقتصادی تبدیل کرده است. در این شرایط، مذاکره برای صلح نیز برای

روسیه در مقایسه با اوکراین شرایط بهتری را رقم خواهد زد. در پاسخ به سؤال تحقیق، چارچوب مورد بررسی مبتنی بر نظریه ناسیونالیسم منابع است.

پیشینه تحقیق

عملیات نظامی روسیه در اوکراین یکی از مهم‌ترین شوک‌ها را به نظم جهانی وارد آورده (Brunk, 2022) و نظم حاکم را در معرض فروپاشی قرار داده است (Daalder, 2022). بحران اوکراین تعیین می‌کند که دموکراسی‌ها، و خودکامگی‌ها کدام یک، دست بالا را در تعیین نظام بین‌الملل خواهند داشت (Frigoli, 2023).

چلانی (Chellaney, 2023) معتقد است که جنگ‌های اوکراین و غزه پیکربندی عمیق‌تری از تغییر به یک نظم جهانی جدید را به همراه خواهند داشت.

میرفخرایی (۱۴۰۳) تغییر قطبش نظام بین‌الملل از تک‌قطبی به چندقطبی را از پیامدهای جنگ اوکراین برشمرده است. باقری (۱۴۰۲) نتیجه گرفت که اصلی‌ترین عامل تشدید بحران کنونی، به ضمیمه کریمه و روی کار آمدن دولت غرب‌گرا در اوکراین بازمی‌گردد. ادر (Eder, 2023) نیز منطقه‌ای سازی را ویژگی نظم اقتصادی آینده برشمرده است. تعداد چشمگیری از تحقیقات بر این باورند که نظم بین‌المللی لیبرال در مرحله بحران و حتی تهدید جدی قرار گرفته است (Kim, 2023; Flockhart, 2022; Kassab, 2022). در حالی که غرب سیاسی بر اقتصاد بازار و حقوق بشر جهانی تأکید می‌کند، جنوب سیاسی تصورات غربی از نظم جهانی را پدرسالارانه می‌انگارد (Schirm, 2023). فلوکهارت (Flockhart, 2022) نتیجه گرفت که بعید است پوتین موفق به ایجاد یک نظم اوراسیایی تاب‌آورانه شود؛ زیرا چنین نظامی در شرایط فشار، و قدرت نامشروع شکل گرفته است. طبق یافته‌های سمیعی اصفهانی (۱۴۰۱)، تأثیر این جنگ در سطح بین‌الملل، قطبی شدن بیش از پیش امنیت بین‌الملل و ژئوپلیتیکی تر شدن سیاست بین‌الملل به رهبری ایالات متحده خواهد بود. در مقابل، نارین (Narine, 2023) تمایل به نظم جهانی چندقطبی را مؤلفه مقابله با یک‌جانبه‌گرایی آمریکا معرفی کرده است.

گرابل (Grabel, 2023) جنگ در اوکراین را با مؤلفه نظم مالی آمریکایی و احتمال

پایان آن مورد بررسی قرار داده است.

آچاریا (Acharya, 2024) با طرح جهان چندگانه معتقد است که جنگ اوکراین پایان نظم بین‌المللی لیبرال را تسریع کرده و انتقال به "جهان چندگانه" را شتاب بخشیده است.

خان (Khan, 2024) نیز بر این عقیده است که تهاجم روسیه به اوکراین تضعیف تدریجی نظم بین‌المللی به رهبری ایالات متحده و متحدانش را تأیید کرده است. نگاه به عوامل اثرگذار بر نظام تصمیم‌سازی روسیه و تبلور آن در سیاست خارجی انرژی محور این کشور، می‌تواند به فهم بهتر از نقش تبیین‌کننده انرژی در شکل‌دهی به نظم آینده جهانی از منظر چالش روسیه کمک کند. این تحقیق به دنبال آن است که چگونگی تأثیر جنگ اوکراین و یا مداخله‌گری آن در رابطه میان پوتینیسم و انرژی را به عنوان پایه‌های حفظ و احیای قدرت بزرگ مورد بررسی قرار دهد.

چارچوب نظری

برای فهم پوتینیسم در چارچوب اقتصادی روسیه و همبستگی آن با انرژی، نظریه نئورئالیسم به دلیل تأکید آن بر ناسیونالیسم منابع قدرت تبیین‌کنندگی بالاتری دارد. این رویکرد، دولت را بازیگر اصلی در حوزه انرژی می‌داند و بر غلبه منافع ملی بر سیاست انرژی تأکید می‌ورزد. تسلیح انرژی و تضمین واردات کافی سوخت‌های فسیلی از سوی کشورهای واردکننده از ابعاد کلیدی رابطه میان دولت و انرژی در گفتمان نئورئالیسم به شمار می‌روند. بنابراین از روسیه به عنوان کشوری نام برده می‌شود که «ناسیونالیسم منابع» را دنبال می‌کند، و رویکرد نظری نئورئالیسم بر گفتمان آن در حوزه انرژی غلبه دارد. همچنین از ابعاد کلیدی امنیت انرژی در این نظریه، نزاع بر سر منابع انرژی تا حد مواجهه نظامی، و تضمین کافی واردات سوخت‌های فسیلی است که در خصوص روسیه بر امنیت انرژی از بعد تقاضا دلالت دارد. البته نئورئالیسم تمرکز خود را تقریباً بر قابلیت‌های نظامی یک دولت قرار داده و توجه کمتری به اقتصاد، و محیط‌زیست معطوف می‌دارد. از این رو برای درک بهتر از بنیان‌های سیاست خارجی انرژی محور روسیه، توجه به رابطه تنظیم‌کنندگی اقتصاد و نهاد سیاسی، همچنین نگاه سیاسی روسیه در مواجهه با چالش منابع فسیلی، و راهبرد بلندمدت آن از دید اقتصاد سیاسی اهمیت دارد.

منازعه روسیه و اوکراین با به چالش کشیدن گفتمان انرژی محور روسیه، پیوند میان پوتینیسم به عنوان یک نظام فکری و رفتاری، و نقش آفرینی منطقه‌ای و جهانی روسیه را مورد سؤال قرار داده، و به سیم‌کشی مجدد نظم جهانی مبتنی بر قدرت انرژی انجامیده است. با این رویکرد، شکل‌گیری سناریوها مبتنی بر توان تسلیح انرژی روسیه و یا تمایل آن به اتحاد با بازیگران کلیدی و اضلاع احتمالی قدرت، قابلیت بررسی دارد.

در این تحقیق در امتداد تبیین کیفی با توجه به چارچوب نظری پیش گفته، از تحلیل کمی برای بررسی همبستگی میان رشد تولید ناخالص داخلی، و سهم هزینه‌های نظامی از تولید ناخالص داخلی، همچنین هم‌روندی درآمدهای هیدروکربنی روسیه با تولید ناخالص داخلی آن در بازه ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۳ استفاده شده است. برای این منظور، با استفاده از نرم‌افزار SPSS، آماره پیرسون با توجه به دو پیش‌فرض کمی بودن، و نرمال بودن توزیع متغیرها مورد آزمون قرار گرفت. همچنین با توجه به تمرکز تحریم‌ها بر جریان‌های نفتی روسیه در اوایل مارس ۲۰۲۲ و تصویب ششمین بسته تحریمی از سوی جامعه فرا‌آتلانتیک، از آزمون‌های مقایسه میانگین سری‌های زمانی برای تصویر دقیق‌تر بازتعریف این دولت‌سازی انرژی محور استفاده شد.

تحلیل و یافته‌ها

-پوتینیسم در ساختار اقتصادی روسیه

رشد حاصل از افزایش معنادار قیمت نفت در دوره اول زمامداری پوتین، سرمایه‌گذاری خارجی و کاهش بدهی‌های دولت تا سال ۲۰۰۸، نقش مهمی در تثبیت پوتینیسم داشت. دو دوره اول حضور پوتین را می‌توان این‌گونه تقسیم‌بندی کرد: الف-اصلاحات از ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۳ و ب-دولت‌گرایی^۱ از ۲۰۰۴ تا نیمه اول ۲۰۰۸ (Guriyev, 2019). در بعد دیپلماتیک ورود پوتین به عرصه قدرت در مارس ۲۰۰۰ علاقه مجدد به تعامل با غرب را نشان داد. این انحراف از موضع تدافعی و اوراسیا‌گرایی پریماکوف^۲، بیش از آنکه با تغییر

1 - Statist

۲ - وزیر امور خارجه روسیه از سال ۱۹۹۶ تا ۱۹۹۸، و نخست‌وزیر از سپتامبر ۱۹۹۸ تا مه ۱۹۹۹.

در موقعیت ساختاری روسیه مرتبط باشد، به دیدگاه رئیس‌جمهور مبنی بر حفظ موقعیت بزرگ ارتباط می‌یافت (Tsygankov, 2007 & 2012). کرملین با تقویت عمل‌گرایی در سیاست خارجی ترجیح داد بر "خارج نزدیک" تمرکز کند (Secieru, 2006). در این دوره تهدید اصلی از نظر پوتین نه ایالات متحده؛ بلکه عقب‌ماندگی در توسعه اقتصادی بود (Tsygankov, 2005).

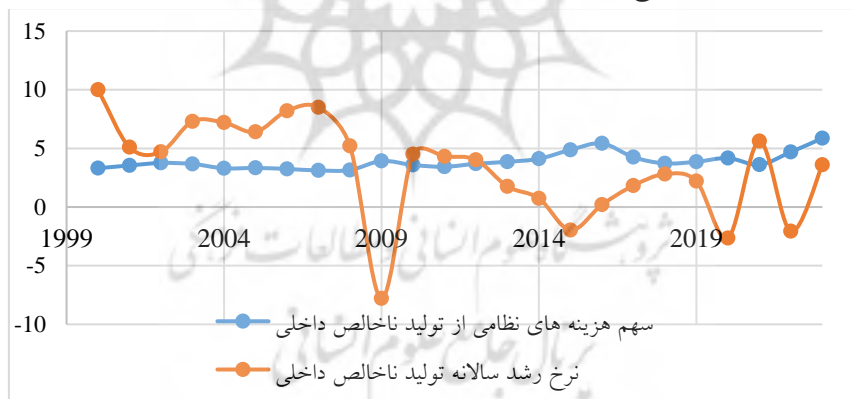
یکی از نمودهای خروج از موضع تدافعی، کنش روسیه نسبت به حادثه یازده سپتامبر ۲۰۰۱ بود که طی آن، پوتین مجموعه‌ای از اقدام‌ها را برای مقابله با دولت طالبان و به رهبری آمریکا طراحی کرد (O'Loughlin, 2004). اما مخالفت روسیه با تهاجم آمریکا به عراق، انحرافی چشمگیر در روابط حسنه واشنگتن و مسکو به شمار می‌آید، و پوتین از آن به عنوان "یک گاف سیاسی" انتقاد کرد (Ambrosio, 2005). اما به اعتقاد مک‌فال (McFaul, 2020) "انقلاب‌های رنگی" در گرجستان در سال ۲۰۰۳ و اوکراین در سال ۲۰۰۴، سبب چرخش معنی‌دار تفکر پوتین در خصوص آمریکا شدند. به هر طریق استفاده روسیه از ابزار انرژی از نیمه دوم دهه ۲۰۰۰، از نمودهای تقویت سیاست خارجی انرژی محور این کشور در حوزه خارج نزدیک بود که از مصادیق آن (Tsygankov, 2019; Stern, 2006) می‌توان به منازعه روسیه و اوکراین بر سر گاز طبیعی (دسامبر ۲۰۰۵، مارس ۲۰۰۸، دسامبر ۲۰۰۸ تا ژانویه ۲۰۰۹) اشاره کرد.

ویژگی دوره دوم زمامداری پوتین (Trenin, 2009)، بازگشت به گزینه پیش‌فرض خود یعنی قدرت بزرگ مستقل بود. تسیگانکوف (Tsygankov, 2012) اظهار داشت که بهبود اقتصادی روسیه به رهبری آن امکان داد تا سیاست خارجی قاطعانه‌ای را دنبال کرده و با افزایش تقاضای جهانی انرژی، ذخایر نفت و گاز روسیه به عنوان منبع اصلی سیاست خارجی آن مطرح شدند. در دوره بعد با توجه به دکترین مدودف مبنی بر کاهش وابستگی به منابع انرژی که از آن با عنوان "وابستگی تحقیرآمیز به مواد خام" (Lipman, 2009) یاد کرد، همکاری با غرب از برجستگی قابل توجهی برخوردار شد. بنابراین می‌توان به نقش تعدیل‌گر اقتصاد در سیاست خارجی روسیه با توجه به افول چشمگیر قیمت نفت از ۱۴۰ دلار در هر بشکه به کمتر از ۴۰ دلار، همراه با نگرش اقتصادی مدودف

در این دوره اشاره کرد.

با انتخاب مجدد پوتین به ریاست جمهوری در سال ۲۰۱۲، مداخله‌هایی مانند الحاق کریمه منجر به تحریم‌های چندجانبه از سوی غرب شده، و ایده‌های پوتین به عنوان یک متغیر انگاره‌ای از وزن قابل توجهی نسبت به متغیرهای اقتصادی برخوردار شدند. تلاش پوتین برای ایجاد توازن میان سیاست‌های رفاهی و امنیتی با اشغال کریمه و سایر مداخله‌ها، منجر به حاشیه‌نشینی اقتصاد شد به گونه‌ای که روند متغیرهای اقتصادی و هزینه‌های دفاعی مترتب بر تصمیم‌گیری‌ها، فرضیه واگرایی میان اقتصاد و تصمیم‌گیری سیاست خارجی را در این دوره پررنگ می‌کنند. برای تبیین کمی این رویکرد، در نمودار ۱، وضعیت دو متغیر رشد اقتصادی و هزینه‌های نظامی روسیه از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۳ بررسی شده است. سری زمانی نشان می‌دهد که سهم هزینه‌های نظامی از تولید ناخالص داخلی، با شیب ملایم روندی فزاینده داشته و واریانس معناداری در آن دیده نمی‌شود، در حالی که فاصله میان قله‌ها و دره‌ها در منحنی نرخ رشد تولید ناخالص داخلی معنادار است.

نمودار ۱- تقاطع تولید ناخالص داخلی و رشد اقتصادی روسیه (۲۰۰۰-۲۰۲۳)

منبع: نویسندگان با استفاده از داده‌های World Bank, 2025

برای فهم دقیق‌تر رابطه دو سری، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. توزیع سهم هزینه‌های نظامی از تولید ناخالص داخلی، با استفاده از رتبه‌بندی کسری و تابع معکوس^۱

1 - Fractional Ranking and then the Inverse Function

نرمال شد. یافته‌های جدول ۱ نشان می‌دهند که همبستگی منفی معنادار و با شدت بالا (۰/۷۷۶-) میان دو متغیر وجود دارد. به عبارتی به طور متوسط با کاهش نرخ تولید ناخالص داخلی، هزینه‌های نظامی افزایش یافته‌اند.

طبق نمودار ۱ از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۸، نرخ رشد تولید ناخالص داخلی روسیه بالاتر از سهم هزینه‌های نظامی از تولید ناخالص داخلی قرار گرفته است. پس از سال ۲۰۰۸ نرخ رشد تولید ناخالص داخلی کاهش معناداری یافته، و به استثنای سال‌های ۲۰۱۱، ۲۰۱۲ و ۲۰۱۳، در بقیه سال‌ها و به طور متوسط از ۲۰۰۸ به بعد، شکاف معناداری میان دو منحنی شکل گرفته است. به عبارتی همواره سهم بالای هزینه‌های نظامی از کیک اقتصاد به قوت خود حفظ شده که نشانگر فشار چشمگیر بر اقتصاد این کشور از سمت این متغیر است.

جدول ۱- همبستگی دو سری زمانی طی بازه ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۳

		سهم هزینه‌های نظامی از تولید ناخالص داخلی	نرخ رشد سالانه تولید ناخالص داخلی
سهم هزینه‌های نظامی از تولید ناخالص داخلی	ضریب همبستگی پیرسون	1	-۰.۷۷۶**
	سطح معناداری (دو دامنه)		۰.۱۰۰۰
	تعداد	23	23

**همبستگی در سطح یک درصد

منبع: نویسندگان با استفاده از نرم‌افزار SPSS

با گذار از سه دهه تحولات روسیه، می‌توان به مصادیق مختلفی از پارادایم برتری فرد بر نهاد در جهت گیری اقتصادی و سیاسی آن دست یافت. دو متغیر زیر در حمله روسیه به اوکراین و تأثیر آن بر نظم‌بندی جهانی اهمیت دارند:

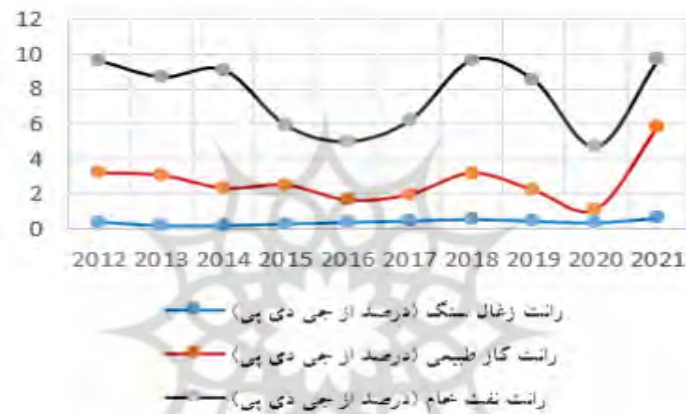
۱- فرهنگ هیدروکربنی به معنای تسلیح انرژی در سیاست خارجی و متغیر زیربنایی در وابستگی متقابل روسیه و غرب

۲- پوتینیسم با مشخصه غرب‌انگاری ضد غربی

مناقشه انرژی

نمودارهای ۲ و ۳ نشان می‌دهند که منابع هیدروکربنی سهم قابل توجهی در تولید کیک اقتصادی روسیه داشته‌اند. هر زمان که کسب درآمد از نفت خام و گاز طبیعی به دلایلی از جمله تحریم و کاهش جهانی قیمت نفت با اختلالاتی مواجه شده، آسیب‌پذیری اقتصاد روسیه نمایان شده است.

نمودار ۲: رانت منابع هیدروکربنی روسیه (درصد از تولید ناخالص داخلی)

منبع: نویسندگان با استفاده از:

Statista Research Department, 2023, April 3; World Bank, 10/26/3023_{a,b,c}

نمودار ۳. هم‌روندی درآمدهای هیدروکربنی و تولید ناخالص داخلی (۲۰۱۲ تا ۲۰۲۳)

منبع: نویسندگان با استفاده از:

Statista Research Department, 2023, April 3; World Bank, 10/26/3023_{a,b,c}

همبستگی میان تولید ناخالص داخلی روسیه برحسب روبل، و سهم بودجه فدرال از درآمدهای نفت خام و گاز طبیعی طی دوره ۲۰۱۲ تا ۲۰۲۲ بررسی شد (جدول ۲). دو متغیر استاندارد شدند، و آزمون شاپیرو-ویلک، نرمال بودن توزیع آن‌ها را تأیید کرد. طبق جدول ۲ و نمودار ۳، طی دوره ۲۰۱۲ تا ۲۰۲۲، همبستگی معناداری میان دو متغیر برقرار بوده، و شدت وابستگی ($r=0.760$) بالا است. طبق بررسی استاتیتستا (Statista, 2023, Aug 25) در سال ۲۰۲۲، درآمد حاصل از فروش نفت خام و گاز طبیعی نسبت به سال ۲۰۲۱، به میزان ۲۸ درصد رشد داشته است. این بالاترین رقم طی این دوره است که نشان از چسبندگی بالای بودجه به درآمدهای هیدروکربنی دارد. این در حالی است که درآمد نفت و گاز روسیه بین ژانویه تا ژوئن ۲۰۲۳ در مقایسه با مدت مشابه سال گذشته، کاهش معناداری یافته است.

جدول ۲: همبستگی تولید ناخالص داخلی، و درآمد بودجه از نفت خام و گاز طبیعی

	Zscore: تولید ناخالص داخلی	Zscore: درآمد بودجه‌های نفت خام و گاز طبیعی
Zscore: تولید ناخالص داخلی	Pearson Correlation Sig. (2-tailed)	1 .760** .007
	N	11
Zscore: درآمد بودجه‌های نفت خام و گاز طبیعی	Pearson Correlation Sig. (2-tailed)	.760** .007
	N	11

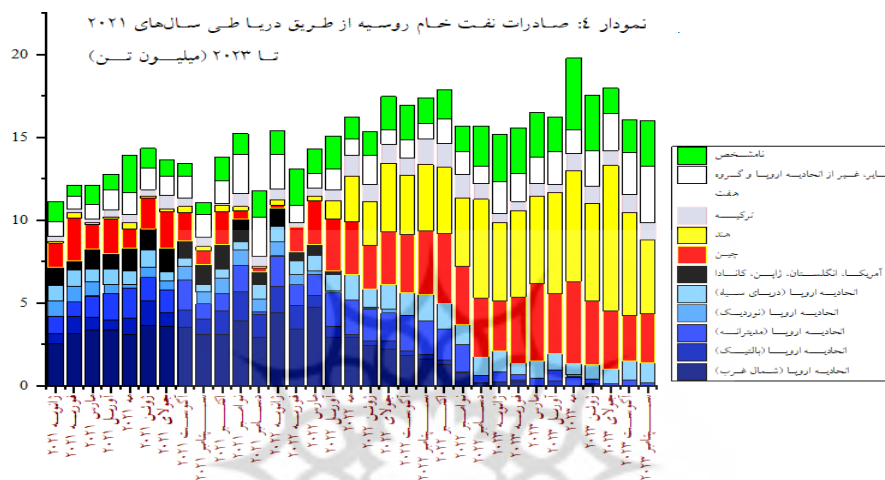
**همبستگی در سطح یک درصد

منبع: نویسندگان با استفاده از نرم‌افزار SPSS

نمودار ۴ صادرات نفت خام روسیه را از طریق دریا به مقاصد مختلف برحسب میلیون تن نشان می‌دهد. کشورهای اتحادیه اروپا بر اساس منطقه و با رنگ‌های آبی مشخص شده‌اند و مشخص است که پس از تحریم‌ها تا حد زیادی واردات نفت خام روسیه را متوقف کرده‌اند. کشورهای منطقه نوردیک (World Atlas, 2023) پنج کشور شمال اروپا می‌باشند که عبارت‌اند از: دانمارک، سوئد، نروژ، فنلاند، و ایسلند. چهار کشور آمریکا، انگلستان، ژاپن، و کانادا از ژانویه ۲۰۲۱ تا ژانویه ۲۰۲۲ در مجموع حدود ۱۵ میلیون تن (۱۴،۷۶) نفت خام از روسیه وارد کرده‌اند. اما واردات نفت خام روسیه از سوی

این چهار کشور، در فوریه ۲۰۲۲ حدود ۵۰ درصد نسبت به ژانویه ۲۰۲۲ کاهش یافته و در مه ۲۰۲۲ به صفر رسیده است. آن گونه که در نمودار دیده می شود، به ترتیب هند، و چین بزرگ ترین خریداران نفت خام دریایی روسیه طی بازه مورد نظر بوده اند.

نمودار ۴: صادرات نفت خام روسیه از طریق دریا طی سالهای ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۳ (میلیون تن)

منبع: نویسندگان با استفاده از داده های Heussaff et al., 2023, Oct 11

با توجه به اینکه در تاریخ های هشتم، نهم و دهم مارس ۲۰۲۲، ایالات متحده آمریکا، انگلستان، و استرالیا، ممنوعیت تدریجی و یا کامل واردات نفت خام روسیه را اعلام کردند و در ژوئن ۲۰۲۲ هم ششمین بسته تحریمی اتحادیه اروپا مبنی بر ممنوعیت واردات نفت خام و فراورده های نفتی روسیه با استثنائات محدود به تصویب رسید، واردات نفت خام روسیه از طریق دریا در مناطق مشخص شده در نمودار بالا، در دو مقطع با هم مقایسه شده است:

الف- از ژانویه ۲۰۲۱ تا مه ۲۰۲۲، و

ب- از ژوئن ۲۰۲۲ تا سپتامبر ۲۰۲۳ (بر اساس داده های در دسترس).
پنج منطقه اتحادیه اروپا در نمودار ۲۰ با هم ادغام شدند. سپس آزمون نرمالیتی برای همه متغیرها گرفته شد. به جز سری های مربوط به چین و ترکیه، بقیه سری ها بر اساس آزمون شاپیرو-ویلک، غیر نرمال بودند. بنابراین برای مقایسه از آزمون پارامتریک یو-من ویتنی استفاده شد (جدول ۳).

جدول ۳. آزمون نا پارامتریک مقایسه میانگین یو-من-ویتنی (صادرات نفت خام روسیه از طریق دریا) - تحریم‌های ۲۰۲۲

نتیجه	سطح معناداری ^۱	یو-من-ویتنی	مجموع رتبه‌ها	میانگین رتبه	تعداد (n)	دقیقه	موضوع
وابستگی به نفت خام روسیه پس از ژوئن ۲۰۲۲ کاهش یافته است. وابستگی به نفت خام روسیه پس از ژوئن ۲۰۲۲ کاهش یافته است.	۰،۰۰۱	۱،۵	۴۲۳،۵	۲۴،۹۱	۱۷	۱- ژانویه ۲۰۲۲ تا مه ۲۰۲۲ ۲- ژوئن ۲۰۲۲ تا سپتامبر ۲۰۲۳	صادرات به اتحادیه اروپا
واردات نفت خام روسیه از سوی هند پس از ژوئن ۲۰۲۲ افزایش یافته است.	۰،۰۰۱	۸	۴۱۷	۲۴،۵	۱۷	۱- ژانویه ۲۰۲۲ تا مه ۲۰۲۲ ۲- ژوئن ۲۰۲۲ تا سپتامبر ۲۰۲۳	صادرات به آمریکا، انگلستان، ژاپن، و کانادا
واردات نفت خام روسیه از سوی این کشورها، پس از ژوئن ۲۰۲۲ افزایش یافته است.	۰،۰۴۸	۸۱	۳۳۴	۱۳،۷۶	۱۷	۱- ژانویه ۲۰۲۲ تا مه ۲۰۲۲ ۲- ژوئن ۲۰۲۲ تا سپتامبر ۲۰۲۳	صادرات به سایر کشورها به غیر از اتحادیه اروپا و گروه هفت
واردات نفت خام روسیه پس از ژوئن ۲۰۲۲ افزایش یافته است.	۰،۰۰۱	۳۱،۵	۱۸۴،۵	۱۰،۸۵	۱۷	۱- ژانویه ۲۰۲۲ تا مه ۲۰۲۲ ۲- ژوئن ۲۰۲۲ تا سپتامبر ۲۰۲۳	صادرات (نامشخص)

منبع: نویسنده‌گان با استفاده از نرم‌افزار SPSS

به منظور مقایسه میانگین سری‌های زمانی با توزیع نرمال (چین و هند) از آزمون پارامتریک تی-استیودنت استفاده شد که نتیجه آن در جدول ۴ آمده است. نتیجه آزمون لون^۱ نیز نشان از همگنی واریانس در هر دو سری زمانی دارد.

جدول ۴: آزمون پارامتریک مقایسه میانگین تی-استیودنت (صادرات نفت خام روسیه از طریق دریا)-تحریم‌های ۲۰۲۲

صادرات به ترکیه		صادرات به چین		مقصد
۲-ژوئن ۲۰۲۲ تا سپتامبر ۲۰۲۳	۱-ژانویه ۲۰۲۱ تا مه ۲۰۲۲	۲-ژوئن ۲۰۲۲ تا سپتامبر ۲۰۲۳	۱-ژانویه ۲۰۲۱ تا مه ۲۰۲۲	مقطع
۱۶	۱۷	۱۶	۱۷	تعداد (ماه)
۱	۰،۵	۳،۶۱	۱،۶۹	میانگین
-۴،۹		-۶،۹		تی-استیودنت
۰،۰۰۱		۰،۰۰۱		سطح معناداری
واردات نفت خام روسیه پس از ژوئن ۲۰۲۲ افزایش یافته است.		واردات نفت خام روسیه پس از ژوئن ۲۰۲۲ افزایش یافته است.		نتیجه

منبع: نویسندگان با استفاده از نرم‌افزار SPSS

بنابراین، پس از تصویب ششمین بسته تحریمی علیه نفت خام روسیه در ژوئن ۲۰۲۲، وابستگی اتحادیه اروپا، آمریکا، انگلستان، ژاپن و کانادا به نفت خام روسیه کاهش یافته، و در مقابل صادرات نفت خام روسیه به هند، چین، ترکیه و سایر کشورها به غیر از اتحادیه اروپا و گروه هفت افزایش یافته است. در مجموع، جهت‌گیری شرقی سیاست انرژی روسیه حداقل در کوتاه مدت و در شرایط اضطرار برای مقابله با ابزار تحریم فارغ از آثار بلندمدت آن مشهود است.

در خصوص گاز طبیعی، در بازه زمانی ژانویه و اکتبر ۲۰۲۲، روسیه تنها ۳۹،۶ میلیارد مترمکعب گاز طبیعی را از طریق خطوط لوله به اروپا تحویل داده که در مقایسه با ۸۲،۱

میلیارد مترمکعب تحویلی در دوره زمانی مشابه در ۲۰۲۱، کاهش معناداری داشته است (U.S. Energy Information Administration, 2023).

بنابراین نقش انرژی هم به عنوان یک متغیر مستقل و هم تعدیل گر در رابطه میان کشورها در شکل‌گیری نظم آینده قوت یافته است. از منظر این تحقیق، برآیند تعامل پوتنیسم و انرژی در چارچوب جنگ اوکراین، در سناریوهای احتمالی زیر قابل طرح است.

- شکل‌گیری نظم دوقطبی با محوریت ایالات متحده و چین

تا حدود سال ۲۰۰۸، گفتمان غرب، نظم جهانی مبتنی بر قوانین اقتصاد بازار بود. جنگ روسیه علیه اوکراین و رقابت فزاینده ایالات متحده و چین تأثیر عمیقی بر آینده سازمان سیاسی جهان بر جای خواهد گذاشت. روندهای کنونی به افزایش بیشتر رقابت ژئوپلیتیکی، و سست شدن ساختارهای نظم بین‌المللی اشاره دارند. با این حال، وابستگی متقابل اقتصادی و روابط فراملی احتمالاً قوی باقی خواهند ماند تا از سقوط کامل در هرج و مرج جلوگیری کنند (Lehne, 2023). اما روابط ویژه با چین به چند دلیل برای توسعه روسیه حیاتی است. پوتین معتقد به شکل‌گیری نظم بین‌المللی چندقطبی مبتنی بر گفت‌وگوی برابر با غرب است که در چالش با نظم لیبرال آمریکایی، و به قول پوتین، "نظم بدنام" است (Valdai Discussion Club, 2022 Oct. 27).

تیپایلو^۲ مدیر اجرایی موسسه وابستگی متقابل، در نشست والدای (۲۰۲۲) به آمریکایی شدن سیاست انرژی اروپا، و چرخش دیپلماسی انرژی روسیه به شرق اشاره داشته است. تقویت دیپلماسی انرژی روسیه به سمت شرق و دو قدرت بزرگ اقتصادی آن یعنی چین و هند، نقشی تعیین‌کننده در شکل‌گیری سه‌ضلعی قدرت دارد که در تحقیقات مختلفی به آن اشاره شده است (Chen, 2023; Babina, 2023; Aslanli, 2023; U.S Energy Information Administration, 2023 Jan 17; IEA, 2023, Feb 23). چین بزرگ‌ترین همسایه روسیه بوده و از گرانس اقتصادی و ژئوپلیتیک

1 - notorious "order"

2 - Evgeny Tipailov

برخوردار است و البته از هر گونه وضعیت اتحاد در روابط با روسیه اجتناب می‌کند، اما در عمل، دو کشور به سمت یکدیگر حرکت می‌کنند و ایالات متحده آن‌ها را تجدید نظر طلبان خطرناک نامیده است (Lukyanov, 2022).

روسیه بیش از هر زمانی به مسیر دریایی از شبه جزیره یامال و از میان یخ‌های قطب شمال و تنگه برینگ به چین نیاز دارد (Yermakov, 2022). اجلاس بیست و یکم مارس ۲۰۲۳ روسای جمهوری دو کشور نیز نشان از تقویت همسویی راهبردی دارد که هدف آن بر هم زدن نظم بین‌المللی کنونی تحت رهبری ایالات متحده است (Graham, 2023). با این وجود چین از بن‌بست نظامی در موضوع اوکراین سود می‌برد. این نکته مطرح است که تجاوز روسیه، توجه ایالات متحده را از منطقه هند و اقیانوس آرام منحرف کرده، در حالی که تحریم‌های غرب سبب گرایش روسیه به چین به عنوان راه نجات اقتصادی شده است. از طرفی چین، از قیمت‌های پایین نفت و گاز بهره‌برداری می‌کند (Graham, 2023).

اما شاپیرو (Shapiro, 2023) معتقد است که جنگ در اوکراین مسیر اساسی سیاست خارجی ایالات متحده به سمت اقیانوس آرام و شکاف عمیق داخلی آن مبنی بر سرمایه‌گذاری برای دفاع از اروپا را تغییر نداده، و چالش چین برای آمریکا همچنان باقی است. همچنین راهبرد امنیت ملی اکتبر ۲۰۲۲ آمریکا مؤید آن است که ایالات متحده "حفظ مزیت رقابتی پایدار بر [چین] را در اولویت قرار خواهد داد" (Shapiro, 2023; Wright, 2022). اوکراین نیز به عنوان دروازه اروپا، یک موقعیت اساسی برای چین در چارچوب "یک کمربند، یک جاده" به شمار می‌رود و هدف آن اتصال آسیا با اروپا، آفریقا و آمریکای لاتین از طریق شبکه‌های زمینی و دریایی به امید پیشبرد یکپارچگی اقتصادی است. فرصت چین نیز مشارکت در بازسازی اوکراین ویران‌شده از جنگ است (Mendez, 2022). طبق این سناریو، در این مسابقه دو رقیب وجود دارند، یکی ایالات متحده با متحدانش از سازمان ناتو و دیگری روسیه که در نهایت چین از مسکو حمایت خواهد کرد (Sahakyan, 2022). در این سناریو، تنش ویژگی اصلی است که جهان را در یک سیستم دوقطبی جدید، قطبی می‌کند. اتحادیه اروپا به سمت جامعه فرا

آتلانتیک کشیده شده و حتی بیشتر در آن ادغام می‌شود، در حالی که روسیه مسیر مشابهی را در جامعه آسیایی چین-محور دنبال خواهد کرد. تنش‌ها بین ایالات متحده و چین افزایش پیدا خواهد کرد و دو شریک کوچک‌تر یعنی اتحادیه اروپا و روسیه مجبورند خود را با یکی از دو قدرت بزرگ هماهنگ کنند (Marchetti, 2023). این سناریو ضمن تحفظ از تاب‌آوری اقتصادی روسیه در حوزه انرژی، می‌تواند به تضعیف پوتینیسیم در چارچوب ناسیونالیسم منابع بیانجامد، با این قید که توان بازدارندگی انرژی محور روسیه را کاهش خواهد داد.

-انشعاب فرا آتلانتیکی

از حمله روسیه به اوکراین می‌توان برای ارتقاء قابلیت‌های سازمانی رهبران آتلانتیک استفاده کرد (Straus, 2022). در حالی که لهستان، بریتانیا، کشورهای بالتیک و شمال اروپا، و دیگر کشورهای اروپای شرقی در مقابله با روسیه پیشتاز بودند، دولت‌های فرانسه و آلمان نیز به رغم لفاظی‌های نابرابرشان در این مسیر گام برداشتند. بنابراین راهبرد کمک نظامی و اقتصادی غرب به اوکراین و افزایش فشار اقتصادی بر روسیه پی گرفته شد (Fried, 2023)، و طرح ری‌پاور-ای‌یو بر این تفکر استوار گردید که کربن‌زدایی سریع‌تر اروپا می‌تواند امنیت انرژی بیشتری را در بلندمدت به بار آورد (Barnes, 2023; The Oxford Institute for Energy Studies, 2023). در این میان، شبکه‌بندی نزدیک‌تر میان سه‌بدنه اصلی از نهادهای آتلانتیک-پاسیفیک یعنی ناتو، سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه و گروه هفت، گامی رو به جلو برای نظام‌بین‌الملل محسوب می‌شود. البته ناتو در قلب نهادهای آتلانتیک قرار دارد که نیروی آن با توجه به بحران اوکراین تجدید شده است (Straus, 2022). طبق این سناریو به نظر می‌رسد که در صورت شکل نظامی بر اساس اتحاد فرا آتلانتیک، این نظم با محوریت ایالات متحده شکل بگیرد. از طرفی تنش‌ها میان اتحادیه اروپا و آمریکا بر سر قانون اقلیم ایالات متحده و قانون کاهش

تورم^۱، از چالش‌های قابل توجه اتحاد فرا آتلانتیک به شمار می‌روند و از طرف دیگر، همکاری چندجانبه در حوزه‌های تأمین امنیت عرضه‌کنندگان متعدد انرژی به عنوان مسیرهای جایگزین (Khakova, 2023; Alola, 2023; Boute, 2022)، توسعه انرژی تجدید پذیر (28: bp Energy Outlook, 2023; Martin-Valmayor, 2023) و راهبرد گاز طبیعی مایع‌شده (Shamas-ul-Deen, 2023) ضرورت دارد.

اگرچه مسئله اوکراین تأثیر مثبتی بر هماهنگی فرا آتلانتیک داشته که از آن به عنوان "لحظه ناتو" تعبیر شده، اما اتحاد فرا آتلانتیک در اطراف اوکراین تنش‌های اساسی را در روابط ایالات متحده و اروپا، از بین نمی‌برد و حتی ممکن است اوکراین در آینده نزدیک به منبع بالقوه اختلاف درون ناتو تبدیل شود. افزایش حضور آمریکا در اروپا نگرانی‌هایی را ایجاد کرده و در برخی از محافل سیاسی فرانسه، این احساس وجود دارد که اروپا برای امنیت و رفاه خود به ایالات متحده وابسته شده است (Wright, 2022).

به هر شکل، تهاجم روسیه به اوکراین، مرکزیت جدید قدرت آمریکا بر اروپا را تأیید کرده است، اما اگر هنوز خطر انشعاب فرا آتلانتیک وجود داشته باشد، از درون نشئت می‌گیرد و این انشعاب وابستگی قوی به پیروزی دونالد ترامپ در انتخابات ریاست جمهوری ۲۰۲۴ آمریکا دارد. این رخداد می‌تواند بیش از هرگونه تلاش روسیه برای اتحاد غربی، تهدید آفرین باشد. از سوی دیگر به‌رغم تحکیم غرب در مسئله اوکراین، این یکپارچگی در زمانی رخ داده که دیگر قدرت‌ها و از جمله قدرت‌های نوظهور بر اساس انتظار غرب عمل نخواهند کرد (Ash, 2023). در اتحادیه اروپا در سال‌های اخیر اختلافات زیادی در مورد روسیه وجود داشته است. لهستان، سوئد و کشورهای بالتیک به فرانسه، آلمان و ایتالیا در این موضوع عمیقاً بی‌اعتماد هستند تا جایی که شولز و ماکرون تا آستانه حمله روسیه به اوکراین بر این باور بودند که سازش با روسیه امکان‌پذیر است (Shapiro, 2023). بنابراین دخالت ایالات متحده در تئاتر اروپا به معنای بازگشت به رهبری برتر در این قاره نیست، و آن را به یک بازیگر ضروری تبدیل نخواهد کرد. طبق

۱ - در ۱۶ اوت ۲۰۲۲، بایدن قانون کاهش تورم را امضا کرد. از کارکردهای این قانون، اصلاح برنامه اعتباری خودروهای موتوری با موتور برقی واجد شرایط با ایجاد اعتبار خودروی پاک است. مراجعه شود به: (Bush (2022)

این سناریو، مسئله اصلی در موضوع اوکراین، نه چگونگی حفظ اتحاد فرا آتلانتیک، بلکه جلوگیری از انشعاب است (Wright, 2022). این انشعاب از یک سو به تضعیف هژمونی اروپا به عنوان کنشگر اصلی در جنگ انرژی روسیه منجر خواهد شد، و از سوی دیگر با همسویی منافع ایالات متحده و روسیه، می تواند به عاملی جهت بازآفرینی هژمون روسی به عنوان برنده در منازعه اوکراین تبدیل شود.

-نظم اوراسیایی چینی

طبق این سناریو وخامت شدید روابط روسیه و غرب، سیاست روسیه را بیش از پیش به سمت چین تغییر خواهد داد. بنا به اظهارات مدوودف معاون رئیس شورای امنیت روسیه، این کشور همچنان مشتاق پروژه "اوراسیای باز از لیسبون تا ولادی وستوک" است، و این پروژه به عنوان محور اصلی سیاست خارجی روسیه در منطقه مورد توجه است (Novikov, 2023). اوراسیا محل رقابت راهبردی میان بلوک های قدرت یعنی ایالات متحده و متحدان غربی و سایر شرکا از یک سو، و روسیه، چین و کشورهای حوزه نفوذ آنها از سوی دیگر خواهد بود (Sahakyan, 2023). از آنجا که روسیه و چین هر دو کشورهای پیشرو در قاره اوراسیا هستند، پویایی روابط آنها تا حد زیادی بر پویایی فرآیندهای ژئوپلیتیک در منطقه حاکم است. البته تفاوت هایی در گفتمان چینی و روسی نسبت به شکل و محتوای اوراسیا وجود دارد، و هیچیک مایل نیست دیگری را به عنوان یگانه رهبر فرآیندهای ادغام به رسمیت بشناسد (Novikov, 2023).

چین از سیاست منطقه گرایی با تقویت سازوکارهایی مانند سازمان همکاری های شانگهای برای تحکیم موقعیتش استفاده می کند تا بتواند از راهبرد موازنه نهادی خود حمایت کند. این موازنه شامل تائید روسیه در خصوص برنامه های دیپلماتیک آن اعم از امنیت انرژی و یکپارچگی بیشتر اقتصادی و جلوگیری از نفوذ ایالات متحده در منطقه است (Yuan, 2023). به هر طریق جنگ در اوکراین وزنه اوراسیا گرایی روسیه را تحت تأثیر قرار داده است به گونه ای که هویت روسی زخم خورده از اوکراین، عبرت بزرگ روسیه در تحکیم هژمونی منطقه ای خود هم از بعد ژئوپلیتیک و هم از بعد انرژی خواهد بود. کشورهای حوزه اوراسیا احساس می کنند که به واسطه تحریم های غرب به ناحق مجازات

شده‌اند؛ زیرا توسعه اقتصادی خود را عمیقاً به مسکو گره زده‌اند (Wright, 2022). این ایده که اوکراین می‌تواند در جنگ پیروز شود، دیگر غیر قابل تصور نیست (Claudin, 2023)، مشروط بر اینکه قدرت‌های بزرگ‌تر همسو، مایل به حمایت بلندمدت از آن باشند (Singh, 2023).

روسیه اهداف جنگی خود را رها نکرده زیرا معتقد است که امکانات نظامی فراوانی دارد؛ اما به نظر توانایی شکست اوکراین را ندارد. اوکراین نیز به‌رغم عرضه مداوم تسلیحات، فاقد قدرت رزمی برای عقب راندن روسیه از خاک خود است و احتمال بن‌بست نظامی وجود دارد (Singh, 2023). این اتفاق نیز منوط به تداوم حمایت جبهه غربی از اوکراین است. به هر شکل، پیروزی اوکراین در جنگ برای شکل‌دهی به نظم بعدی اروپا حیاتی خواهد بود. اما بسیار بعید است که نظم لیبرال جهانی به رهبری ایالات متحده را احیا کند. در عوض و [حتی در صورت شکست اوکراین]، غرب باید به عنوان یکی از قطب‌های جهان چندقطبی، با دیکتاتورهای متخاصم چین و روسیه، و همچنین با قدرت‌هایی مانند هند و ترکیه زندگی کند. این ممکن است بزرگ‌ترین نقطه عطف ژئوپلیتیکی باشد که با جنگ آشکار خواهد شد؛ تحکیم غرب در جهان پسا غربی‌ای که به طور فزاینده‌ای تقسیم شده است (Ash, 2023).

روابط راهبردی میان ایران و روسیه نیز در حوزه همکاری‌های نظامی از نقاط قابل تأمل گرایش اوراسیایی روسیه است (Kasapoglu, 2024). این همکاری می‌تواند جنگ در اوکراین را طولانی‌تر کند، ظرفیت پیشبرد برنامه هسته‌ای ایران را افزایش دهد، و نفوذ غرب در نهادهای حاکمیت جهانی را تضعیف کند (Geranmayeh, 2023). بنابراین گسست روابط غرب و روسیه بر سر بحران اوکراین، از طرفی فرصتی برای تقویت جایگاه ایران در اوراسیا است (Agha Hussain, 2022) و از سوی دیگر می‌تواند وزنه اوراسیا گرای روسیه را در ارتباط با چین تقویت کند.

طبق این سناریو، شکست روسیه در ارتباط با اهداف تهاجم به اوکراین، انجام مذاکره و حتی شکل‌گیری نظم چینی-روسی، روسیه را در دستیابی به اهداف اوراسیایی خود به ویژه تحکیم اتحادیه اوراسیا، جایگاه آن در سازمان شانگهای و حتی بریکس با چالش

جدی مواجه خواهد کرد. با شکل‌گیری نظم اوراسیایی از نوع چینی، گرایش روسیه به چین با تضعیف هژمونی روسی و سست شدن اتصالات اوراسیایی آن، نزدیک شدن بیشتر کشورهای خارج نزدیک شامل آسیای میانه و منطقه قفقاز را به چین سرعت خواهد بخشید. بنابراین در حالت خوش‌بینانه، این سناریو اگرچه می‌تواند از مخاطرات جدایی‌طلبانه در روسیه، انشعاب دوباره جلوگیری کند، اما به محرکی جهت تضعیف شدید پیوندهای سیاسی، اقتصادی و ژئوپلیتیک روسیه با خارج نزدیک خود تبدیل خواهد شد که این نیز می‌تواند به تغییرات ساختار سیاسی در داخل روسیه دامن بزند.

- پیروزی روسیه

انتقاد اوکراین همواره اولویت سیاست خارجی روسیه از زمان حاکمیت پوتین بوده، زیرا استقلال آن مانع بزرگی برای احیای موقعیت قدرت بزرگ به شمار می‌رود (Bielieskov, 2024). با گذشت بیش از سه سال از جنگ، روسیه به‌رغم انقباض اروپایی، توانسته مشتریان جدیدی را شناسایی و راه‌های خلاقانه‌ای برای دور زدن محدودیت‌ها بیابد (Vdovychenko, 2024). در این سناریو، هدف روسیه احتمالاً حفظ کنترل سیاسی اوکراین است. با توجه به مزیت نسبی روسیه به لحاظ لجستیکی، همچنین کاهش کمک‌های نظامی بین‌المللی به اوکراین، دولت‌های غربی شروع به بررسی چشم‌انداز پیروزی روسیه در اوکراین کرده‌اند. در صورت غلبه روسیه، انتقال دولت اوکراین به سمت غربی کشور، و حتی یک کشور همسایه دور از انتظار نخواهد بود. از پیامدهای آن می‌توان به از دست دادن کنترل شهرهای بزرگ، خلأ حاکمیتی در سرزمین‌های آزاد و فرار صدها هزار نفر به بخش‌های غربی اوکراین و اروپای مرکزی اشاره کرد (Dragonfly Intelligence, 2024).

از بعد بین‌المللی پیروزی روسیه سبب ترس همسایگان اروپایی روسیه، تضعیف مشروعیت کشورهای غربی و احتمالاً فروپاشی امنیت جمعی اروپا خواهد شد. هیچ‌کس به اندازه همسایگان غربی اوکراین از خطر فزاینده آگاه نیست. لهستان، جمهوری چک و کشورهای بالتیک از بزرگ‌ترین حامیان اوکراین برای به صدا درآوردن زنگ خطر در مورد تهدید روسیه هستند و می‌دانند که اگر اوکراین از دست برود، با روسیه احیاشده‌ای

مواجه خواهند شد که به سبب موفقیت فعلی جسورتر شده است. همچنین تسریع در برنامه‌های اتحادیه اروپا برای "خودمختاری راهبردی" از ایالات متحده، از دیگر پیامدهای احتمالی است (Bielieskov, 2024; Dragonfly Intelligence, 2024; Karatnycky, 2022) که در چارچوب انشعاب فرا آتلانتیکی نیز قابل بحث است. بنابراین در صورت پیروزی روسیه، نظم امنیتی اروپا دستخوش تغییر خواهد شد، و پوتین با حمله به دستور امنیتی اروپا (Lange, 2023) به تثبیت جایگاه فرا منطقه‌ای خود و تنبیه جامعه فرا آتلانتیک نزدیک‌تر خواهد شد. البته تفاوت معناداری در مفهوم پیروزی از ابعاد سیاسی، تاکتیکی و راهبردی وجود دارد، زیرا پیروزی‌های تاکتیکی، و عملیاتی را می‌توان نسبتاً آسان و با معیارهای قابل سنجش تعیین کرد، اما در سطح راهبردی دوام نتیجه اهمیت دارد (Hart, 2023)، و لازم است تا از دیدگاه فرهنگ راهبردی روسیه بررسی شود. این سناریو در ترکیب با سناریوی انشعاب فرا آتلانتیک، می‌تواند به شکل‌گیری نظام چندقطبی کمک کند؛ نظامی که روسیه یکی از اضلاع اصلی آن را حداقل در کوتاه‌مدت تشکیل می‌دهد، اما با توجه به تسریع در سناریوی گذار انرژی به نظر می‌رسد که نمی‌توان به تداوم این سناریو در بلندمدت چندان امید بست. این اتفاق به تشدید قدرت عمودی و تحکیم پوتینسم در ساختار سیاسی روسیه به عنوان عقل مطلق و مسیر رهایی، تقویت تفکر دیگری، و به‌ویژه اندیشه قدرت بزرگ کمک خواهد کرد، اما کاهش پیوندهای انرژی محور روسیه به خصوص با محور غربی و نیز محور شرقی که نسبت به محور غربی آن با کمی تأخیر روی خواهد داد، سراب پیروزی را به شکستی شکننده تبدیل خواهد کرد. بنابراین این سناریو نسبت به سایر سناریوهای مطرح شده در این مقاله، نتایج ناامیدکننده‌ای را برای روسیه رقم خواهد زد.

نتیجه‌گیری

موقعیت ژئوپلیتیک روسیه از زمان شکل‌گیری آن تاکنون همراه با انگاره‌های مسیحیت شرقی مبنی بر درهم‌تنیدگی میان دین و سیاست، و تکریم تزار در تحکیم دولت سالاری مؤثر بوده است. انرژی متغیری زیربنایی در تثبیت روسیه پوتینی بوده که در ترکیب با پوتینسم، نقش مؤثری در معنا بخشی به سیاست خارجی آن از سال ۲۰۰۰ تا به امروز ایفا

کرده است. در دوره‌های مختلف حضور پوتین در قدرت، به‌رغم همبستگی میان پوتینیسم و انرژی، می‌توان به وجود نوعی رابطه علی میان این دو پی برد، به گونه‌ای که در دوره اول ریاست جمهوری وی، بهبود اقتصاد روسیه به سبب افزایش جهانی قیمت نفت، موجب تحکیم موقعیت برآمدگی فرد بر نهاد شد، البته اصلاحات ساختاری هم نقش معناداری در این روند داشتند. در دوره دوم، رونق نفتی پشتوانه خوبی برای نظام تصمیم‌گیری فراهم کرد. اما تصمیم‌گیری در سیاست خارجی روسیه همواره با وضعیت اقتصادی آن همگرایی نداشته است. مداخله‌های پوتین در اوکراین لزوماً پیش‌برنده منافع اقتصادی روسیه نبوده است. بررسی متغیرهای اقتصادی و هزینه‌های دفاعی مترتب بر تصمیم‌گیری‌ها، فرضیه استقلال متغیرهای اقتصادی و تصمیم‌گیری سیاست خارجه را در این دوره پررنگ می‌کند. همچنین شرقی شدن سیاست انرژی روسیه پس از جنگ اوکراین، یک الزام تاکتیکی جهت مقابله با تحریم‌ها است و پایداری آن در بلندمدت محل چالش است، به‌ویژه اینکه می‌تواند به وابستگی متقابل نامتقارن و نافی منافع روسیه بیانجامد.

با توجه به جنگ اوکراین، انرژی هم به عنوان یک متغیر مستقل و هم تعدیل‌گر در رابطه میان کشورها، از نقش معناداری در شکل‌گیری نظم آینده برخوردار شده است. اگر قرار باشد که روسیه نتواند به هدف هژمون انرژی دست یابد و از چسبندگی آن به انرژی نه از طریق اصلاحات ساختاری، بلکه با ابزار قهر بین‌المللی نجات یابد، این سناریو از مسیر بحران اوکراین می‌گذرد. در مجموع، اهمیت چین در شکل‌دهی نظم جهانی پسا اوکراینی بیش از گذشته جلوه‌گر شده است. در این بین، اگرچه راهبرد شرق محور انرژی روسیه و توجه به محور اوراسیایی با مشارکت و یا نقش برجسته ترکیه و ایران، نقطه‌امیدی جهت پیشگیری از سناریوهایی چون فروپاشی روسیه و یا بهار عربی مجدد در خاورمیانه و کشورهای آفریقایی است، اما گذار انرژی برای روسیه همچنان مسئله راهبردی محسوب می‌شود. علاوه بر مدیریت تقاضا، تمرکز بر اصلاحات نهادی از جمله خروج از اقتصاد تک محصولی و انحصار زدایی از حاکمیت دولت در بخش انرژی ضرورت دارد. در صورت عدم اهتمام روسیه به توسعه اقتصاد فناور محور، شکل‌گیری نظم اوراسیایی چینی، در بلندمدت روسیه را در مدار چین همپای دیگر کشورهای حوزه خارج نزدیک قرار

خواهد داد، البته با این تفاوت که وابستگی روسیه به مسیر شرقی با توجه به منابع قابل توجه انرژی اولیه، بیش از پیش سبب تحلیل قدرت آن خواهد شد. اگرچه این مسئله در شرایط فعلی یک نقطه قوت برای روسیه به شمار می‌رود، اما موازنه انرژی از طریق تنوع بخشی به تقاضا در حوزه اوراسیای شرقی و احتراز از شکل‌گیری وابستگی نامتقارن به نفع چین، یک ضرورت راهبردی برای روسیه است. این وضعیت می‌تواند با هوشیاری سیاست خارجی ایران به نقطه قوت دیپلماسی کشورمان تبدیل گردد، زیرا ایران علاوه بر مزیت ژئوپلیتیک برای روسیه آسیایی، از امکانات تولید، صادرات و تعویض حامل‌های انرژی در قراردادهای بلندمدت با روسیه برخوردار است. به علاوه افزایش همکاری‌های نظامی میان ایران و روسیه در پی جنگ در اوکراین، و همگرایی تحریمی، می‌تواند به افزایش سرمایه‌گذاری دو کشور در زیرساخت انرژی، مسیرهای حمل و نقل و فناوری هسته‌ای و در نهایت تعدیل اثرات تحریم‌های چندجانبه بیانجامد.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Shahab Alddin Shokri

<https://orcid.org/0000-0003-3177-5661>

Mirfakhraie

<https://orcid.org/0000-0002-4201-9549>

Abbas Maleki

منابع

- ملکی، ع.، شکری، ش. الف.، راعی، ح. (۱۴۰۳). دیپلماسی نوین انرژی روسیه. تهران: انتشارات خبر امروز.
- باقری، ر.، کاظمی، ع. ر. (۱۴۰۲). امنیتی سازی مجدد روسیه توسط ناتو و کشورهای غربی بر اساس نظریه امنیت جمعی. مطالعات کشورها، ۱(۴)، ۶۰۷-۶۳۰.
- شکیبی، ژ. (۱۳۹۷). روسیه و غرب انگاری، تهران: انتشارات موسسه مطالعات ایران و اوراسیا.
- میرفخرایی، س. ح. (۱۴۰۲). بحران اوکراین و تغییر در قطبش نظام بین الملل؛ پیامدها بر مشارکت راهبردی ایران و روسیه. مطالعات کشورها، ۱(۴)، ۵۵۷-۵۷۸.

سمیعی اصفهانی، ع. ر. فرحمند، س. (۱۴۰۱). جنگ روسیه-اوکراین و آینده نظم بین‌المللی. مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز، ۲۸(۱۱۸)، ۸۷-۱۱۳.

References

- Acharya, A. (2024). A multiplex world: the coming world order. In M. Khan (eds.), *Emerging world order after the Russian-Ukraine war*. <https://anthologies.newlinesinstitute.org/wp-content/uploads/20230301-Anthology-Emerging-World-Order-NLISAP-1.pdf#page=8>
- Agha Hussain. (2022). *How the Ukraine crisis benefits Iran's Eurasia strategy*. GARNEGIE Endowment for International Peace. <https://carnegieendowment.org/sada/87457>
- Alola, A. A., Özkan, O., Obekpa, H. O. (2023), Examining the patterns of disaggregate energy security risk and crude oil price: the USA scenario over 1970-2040, *Resources Policy*, Vol. 82, 103514.
- Ambrosio, T. (2005), The Russo-American Dispute over the Invasion of Iraq: International Status and the Role of Positional Goods, *Europe-Asia Studies*, 57(8), 1189-1210.
- Ash, T. G., Krastev, I. Leonard, M. (2023), *United West, divided from the rest: Global public opinion one year into Russia's war on Ukraine*. <https://ecfr.eu/publication/united-west-divided-from-the-rest-global-public-opinion-one-year-into-russias-war-on-ukraine/>
- Aslanli, K. (2023), *Russia's Foreign Energy Policy: Resources, Actors, Conflicts*, Taylor & Francis, 310 pages, <https://books.google.com/books?id=B3HLEAAAQBAJ&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>
- Babina, T., Hilgenstock, B. Itskhoki, o., Mironov, M., Ribakova, E. (2023), *Assessing the Impact of International Sanctions on Russian Oil Exports*.

<https://cepr.org/voxeu/columns/assessing-impact-international-sanctions-russian-oil-exports>

Barnes, A. (2023), *The EU hydrogen and gas decarbonization package: help or hindrance for the development of a European hydrogen market*. <https://www.oxfordenergy.org/publications/the-eu-hydrogen-and-gas-decarbonisation-package-help-or-hindrance-for-the-development-of-a-european-hydrogen-market/>

Bielieskov, M. (2024). *Russian victory in Ukraine would have Europe at Putin's mercy*. Atlantic Council. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/russian-victory-in-ukraine-would-leave-europe-at-putins-mercy/>

Boute, A. (2022) *Weaponizing Energy: Energy, Trade, and Investment Law in the New Geopolitical Reality*, *American Journal of International Law*, 116(4), 740-751.

bp Energy Outlook. (2023). <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/energy-outlook/bp-energy-outlook-2023.pdf>

Brunk, I (W)., Hakimi, M. (2022), *Russia, Ukraine, and the Future World Order*, *American Journal of International Law*, 116 (4), 687-697.

Bush, J. (2022), *The inflation reduction act: clean vehicle credits*. <https://www.cargroup.org/wp-content/uploads/2022/10/IRA-Clean-Vehicle-Credits-Whitepaper.pdf>

Chellaney, B. (2023), *The wars shaping the new world order*, *The Japan Times*. <https://www.japantimes.co.jp/commentary/2023/11/26/world/new-world-order/>

- Chen, Y., Jiang, J., Wang, I., Wang, R. (2023), Impact assessment of energy sanctions in geo-conflict: Russian-Ukrainian war, *Energy Reports*, Vol. 9, 3082-3095.
- Cheng, Y. (2011) “The power of diplomatic traditions: understanding the logic of Russian foreign policy in the post-Soviet era 1”, *Eurasian Review*, Vol. 4, 25-40.
- Claudin, C. (2023), *Ukraine, the defeat of Putin*. Barcelona Centre for International Affairs.
https://www.cidob.org/es/publicaciones/serie_de_publicacion/opinion_cidob/2023/ukraine_the_defeat_of_putin
- Daalder, I. H., Lindsay, J. M. (2022), The West’s Final Chance to Build a Better World Order, *Foreign Affairs*.
<https://www.foreignaffairs.com/articles/world/2022-06-21/last-best-hope-better-world-order-west>
- Dragonfly Intelligence. (2024). *Ukraine/Global implications of a Russian victory*.
<https://dragonflyintelligence.com/news/ukraine-global-implications-of-a-russian-victory/>
- Eder, F. (2023), Geopolitical scenarios for 2023 and beyond, *SUERF Policy Note*, No. 300.
https://www.suerf.org/docx/f_03f297d7a2bf59726aeee7116dff5ffd_61341_suerf.pdf
- Flockhart, T., Korosteleva, E. A. (2022). War in Ukraine: Putin and the multi-order world. *Contemporary Security Policy*, 43(3), 466–481.
- Fried, D. (2023), *in 2022, the war in Ukraine awakened Europe. Here’s how it must adapt in 2023*, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/in-2022-the-war-in-ukraine-awakened-europe-heres-how-it-must-adapt-in-2023/#khakova>

- Frigoli, M., Martellini, M. (2023). *Ukraine War: Toward a New Global Security Order*. IntechOpen. doi:10.5772/intechopen.108926
- Geranmayeh, E., Grajewski, N. (2023). *Along together: how the war in Ukraine shapes the Russian-Iranian relationship*. European Council on Foreign Relations. <https://ecfr.eu/publication/alone-together-how-the-war-in-ukraine-shapes-the-russian-iranian-relationship/>
- Gabel, I. (2023). The War in Ukraine and the End of the American Financial Order? *Review of Radical Political Economics*, 55(4), 547-556.
- Graham, T. (2023), *Putin-Xi Summit Reinforces Anti-U.S. Partnership*, <https://www.cfr.org/in-brief/putin-xi-summit-reinforces-anti-us-partnership>
- Guriyev, S. (2019), *20 years of Vladimir Putin: the transformation of the economy*. <https://www.themoscowtimes.com/2019/08/16/20-years-of-vladimir-putin-the-transformation-of-the-economy-a66854>
- Hart, B. L. (2023). *What is Russia's theory of victory in Ukraine*. Modern War Institute. <https://mwi.westpoint.edu/what-is-russias-theory-of-victory-in-ukraine>
- IEA (2023, Feb 23), *Oil security*, <https://www.iea.org/about/energy-security/oil-security>
- International Energy Agency (2023), *Russian total oil exports, January 2022 to January 2023*. <https://www.iea.org/data-and-statistics/charts/russian-total-oil-exports-january-2022-january-2023#>
- Karatnycky, A. (2022). *What a Russian victory would mean for Ukraine*. <https://foreignpolicy.com/2023/12/19/ukraine-russia-war-stalemate-victory-congress-military-aid/>

- Kasapoglu, C. (2024). *How the war in Ukraine shapes Iran's strategic gains and ambitions*. Hudson Institute. <https://www.hudson.org/national-security-defense/how-war-ukraine-shapes-irans-strategic-gains-ambitions-can-kasapoglu>
- Kassab, H. S. (2022), Trading human rights for cheap products: the rise of China and the end of the liberal world order in the context of Russia-Ukraine war, *Contemporary Chinese Political Economy and Strategic Relations*, 8(3), 437-487.
- Khakova, O. (2023), *Come together for the sake of energy security and decarbonization*. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/in-2022-the-war-in-ukraine-awakened-europe-heres-how-it-must-adapt-in-2023/>
- Khan, M. (2024). *Introduction: new values, new powers, new trends, and the new world order*. In M. Khan (eds.), *Emerging world order after the Russian-Ukraine war*. <https://anthologies.newlinesinstitute.org/wp-content/uploads/20230301-Anthology-Emerging-World-Order-NLISAP-1.pdf#page=8>
- Kim, H. J. (2023), Threats to the Liberal International Order: Attitudes towards Democracy among the Youth in South Korea, In Gil Rozman and Randall Jones (Eds.), *Korea Policy: rethinking the liberal international order in Asia Amidst Russia's war in Ukraine* (pp. 40-55), United States of America. https://keia.org/wp-content/uploads/2023/05/KEI_KoreaPolicy_2023_Final-002.pdf#page=22
- Koziu, T. (2016). Nationalism and authoritarianism in Russia: Introduction to the special issue. *Communist and Post-Communist Studies*, Vol. 49, 1-11.
- Lange, N. (2023). *War against Ukraine: what if Russia wins*. GLOBSEC. <https://www.globsec.org/what-we-do/commentaries/war-against-ukraine-what-if-russia-wins>

- Langdon, K.C., Tismaneanu, V. (2020). *The Intellectual Origins of Putinism. In: Putin's Totalitarian Democracy*. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-20579-9_4
- Lehne, S. (2023), *After Russia's war against Ukraine: what kind of world order*. <https://carnegieeurope.eu/2023/02/28/after-russia-s-war-against-ukraine-what-kind-of-world-order-pub-89130>
- Lipman, M. (2009), *Russia's dependence on raw materials humiliating*. <https://carnegiemoscow.org/2009/11/13/russia-s-dependence-on-raw-materials-humiliating-pub-24173>
- Lukyanov, F. (2022), *Ukraine, Russia, and the new world order (interview with Fyodor A. Lukyanov)*. <https://www.institutmontaigne.org/en/expressions/ukraine-russia-and-new-world-order>
- Malcolm, N., Pravda, A., Allison, R., Light, M. (1996), *Internal factors in Russian foreign policy*, United States, Oxford University. <https://books.google.com/books?id=OHjdPDfb5NoC&printsec=copyright#v=onepage&q&f=false>
- Marchetti, R. (2023), "World order scenarios post Russia-Ukraine war. New Linse Institute". <https://iris.luiss.it/retrieve/7ee824b9-42ff-44e6-85bd-32c435977cfc/2023%20World%20Order%20Scenarios%20Post%20Russia-Ukraine%20War.pdf>
- Martin-Valmayor, M. A., Gil-Alana, L. A., Infante, J. (2023), Energy prices in Europe. Evidence of persistence across markets, *Resources Policy*, Vol. 82, 103546.
- McFaul, M. (2020), "Putin, Putinism, and the domestic determinants of Russian foreign policy", *International Security*, 45(2), 95–139.

- Mendez, A., Forcadell, F. J., Horiachko, K. (2022), Russia–Ukraine crisis: China’s Belt Road Initiative at the crossroads, *Asian Bus Manage*, No. 21, 488–496.
- Narine, S. (2023). The problem of a “rules-based international order”: the significance of the non-Western world’s restrained response to the Russia-Ukraine war. *Canadian Foreign Policy Journal*, 29(3), 301–316.
- Novikov, D., Bocharova, A. (2023), Eurasia in Russian and Chinese political expertise: A comparative analysis, *Journal of Eurasian Studies*, 15(1), 55-69.
- O’Loughlin, J., Tuathail, G. Ó., Kolossov, V. (2004), A 'Risky Westward Turn'? Putin's 9-11 Script and Ordinary Russians, *Europe-Asia Studies*, 56 (1), 3-34.
- Robinson, P. F. (2020). Russia's emergence as an international conservative power. *Russia in Global Affairs*, 18(1), 10-37.
- Sahakyan, M. (2023), Multipolar World Order 2.0 and Colliding Interests in Ukraine: Russia, the EU, the US and China, *Asia Global Online*. <https://ssrn.com/abstract=4411981>
- Sahakyan, M. D. (2022), The Ukrainian crisis in the multipolar world order: NATO, Russia and China. <https://hal.science/hal-03584696/document>
- Schirm, S. A (2023), Alternative World Orders? Russia’s Ukraine War and the Domestic Politics of the BRICS, *The International Spectator*, 58(3), 55-73.
- Secieru, S. (2006), Russia’s foreign policy under Putin: “CIS project” renewed, UNISCI Discussion Papers, No. 10, 289-308. <https://www.ucm.es/data/cont/media/www/pag-72531/SECRIERU-RUSSIA%20B4S%20FOREIGN.pdf>

- Shamas ul Deen., Farooq, S. (2023), European Energy Crises, Climate Action and Emerging Market of Carbon-Neutral LNG, *Journal of European Studies* (JES), 39(1), 33-44.
- Sherlock, T. (2016). Russian politics and the Soviet past: Reassessing Stalin and Stalinism under Vladimir Putin. *Communist and Post-Communist Studies*, 49(1), 45–59.
- Singh, H. (2023), *the corporatisation of Ukraine war: a case of unfolding asymmetry in military power*. <https://www.idsa.in/idsacomments/the-corporatisation-of-ukraine-war-hsingh-220323>
- Statista Research Department (April 3, 2023), *Federal budget's oil and gas revenue in Russia 2006-2022*. <https://www.statista.com/statistics/1028682/russia-federal-budget-oil-and-gas-revenue/>
- Straus, I. (2022), *the war in Ukraine is an opportunity to upgrade the transatlantic architecture. Here is how*. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/the-war-in-ukraine-is-an-opportunity-to-upgrade-the-transatlantic-architecture-heres-how/>
- The Oxford Institute for Energy Studies (2023), *Key themes for the global energy economy in 2023*. <https://www.oxfordenergy.org/publications/key-themes-for-the-global-energy-economy-in-2023/>
- Trenin, D. (2009), Russia reborn: reimagining Moscow's foreign policy, *Foreign Affairs*, 88, (6), 64-78.
- Trenin, D. (2019), *20 years of Vladimir Putin: how Russian foreign policy has changed*. <https://www.themoscowtimes.com/2019/08/27/20-years-of-vladimir-putin-how-russian-foreign-policy-has-changed-a67043>
- Tsygankov, A. P. (2005), Vladimir Putin's vision of Russia as a normal great power, *Post-Soviet Affairs*, 21(2), 132–158.

- Tsygankov, A. P. (2007), Finding a civilizational idea: West, Eurasia, and Euro-East in Russia's foreign policy, *Geopolitics*, 12(3), 377-399.
- Tsygankov, A. P. (2012), Change and continuity in Russia's foreign policy, *Russian Analytical Digest*. No. 109. Retrieved from https://www.academia.edu/3045102/Change_and_Continuity_in_Russia_s_Foreign_Policy
- Tsygankov, A. P. (2019), *Russia's Foreign Policy: Change and Continuity in Russian National Identity*. Lanham: Rowman & Littlefield. <https://books.google.com/books?id=Q-zuvgEACAAJ>
- U.S. Energy Information Administration (2023), *Russia data overview and analysis*. <https://www.eia.gov/international/analysis/country/RUS>
- U.S. Energy Information Administration (2023, January 17), *Russia data overview and analysis*. <https://www.eia.gov/international/analysis/country/RUS>
- Valdai Discussion Club (2022, October 27), *Vladimir Putin Meets with Members of the Valdai Discussion Club*. Transcript of the Plenary Session of the 19th Annual Meeting, <https://valdaiclub.com/events/posts/articles/vladimir-putin-meets-with-members-of-the-valdai-club/>
- Valizadeh, A., Alizadeh, S. (2018), Exploring the Roots of Continuity in the Foreign Policy of the Russian Federation during Putin's Rule. *Central Eurasia Studies*, 11(2), 513-529.
- Vdovychenko, V., Khara, A. (2024). *Ukrainian long-range drones target Putin's war machine inside Russia*. Atlantic Council. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/ukrainian-long-range-drones-target-putins-war-machine-inside-russia/>

World Bank (October 26, 2023_a), *Oil rent*.
<https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&type=metadata&series=NY.GDP.PETR.RT.ZS>

World Bank (October 26, 2023_b), *Natural gas rent*.
<https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&type=metadata&series=NY.GDP.NGAS.RT.ZS>

World Bank (October 26, 2023_c), *Coal rent*.
<https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&type=metadata&series=NY.GDP.COAL.RT.ZS>

World Bank Data Sheet (2023), *Russian Federation Indicators*.
<https://data.worldbank.org/country/russian-federation?view=chart>

Wright, G., Cooley, A. (2022), *the Ukraine Moment in Transatlantic Relations... and Then What*.
<https://www.institutmontaigne.org/en/expressions/ukraine-moment-transatlantic-relations-and-then-what>

Yermakov, V. Meidan, M. (2022), *Russia and China expand their gas deal: key implications*. <https://www.oxfordenergy.org/publications/russia-and-china-expand-their-gas-deal-key-implications/>

Yuan, J. (2023), Forging a New Security Order in Eurasia: China, the SCO, and the Impacts on Regional Governance, *Chin. Polit. Sci. Rev.* Vol. 8, 422–439.

Translated References into English

Bagheri, R. and Kazami, A. (2024). The re-securitization of Russia by NATO and Western countries based on the theory of collective security. *Journal of Countries Studies*, 1(4), 607-630. doi: 10.22059/jcountst.2023.363511.1051 [In Persian].

Shakibi, Zh. (2019). *Russia and the Politics of Occidentalism*. Tehran: IRAS. [In Persian]

Mirfakhraei, S. H. (2024). The crisis in Ukraine and the change in the polarization of the international system; Repercussions on the strategic partnership of Iran and Russia. *Journal of Countries Studies*, 1(4), 557-578. doi: 10.22059/jcountst.2023.361560.1041 [In Persian].

Samiei Esfahani, A. R., Farahmand, S. (2023). Russia-Ukraine War and the Future of the International Order. *The Caucasus Studies and Central Asia*, 28(118), 87-113. [In Persian].

Maleki, A., Shokri. Sh. A., Raei, H. (2025). *New Energy Diplomacy of Russia*. Tehran: Khabaronline. [In Persian]

استناد به این مقاله: شکری، شهاب‌الدین و ملکی، عباس . (۱۴۰۳). جنگ اوکراین و نظم انرژی‌محور جهانی. پژوهشنامه روابط جهانی، ۱(۴)، ۱۷۳-۲۰۲.

Doi: 10.22054/jrgr.2025.82934.1100

The Quarterly of Research on Global Relations is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License